

Tolnai Krisztián

2015. évi minőségellenőrzések tapasztalatai

Összevont szekcióülés

2016.09.08. (csütörtök)

13:30 – 14:15

A közfelügyeleti hatóságnak 2015. évben is kiemelt feladata volt a közérdeklődésre számot tartó gazdálkodók jogszabályi kötelezettségen alapuló könyvvizsgálatát ellátó kamarai tag könyvvizsgálók, illetve könyvvizsgáló cégek - éves minőségellenőrzési terven alapuló – minőségellenőrzési eljárásainak lefolytatása.

Az alábbi táblázat összefoglalva mutatja be a hatóság által végrehajtott minőségellenőrzések számát, illetve annak alakulását 2015. évben.

Az alábbi táblázat összefoglalva mutatja, hogy az elmúlt három évben, hogyan alakult a közérdeklődésre számot tartó gazdálkodóknak könyvvizsgálati szolgáltatást nyújtó kamarai tag könyvvizsgálók megoszlása, száma:

Közérdeklődésre számot tartó gazdálkodónál könyvvizsgálatot végző könyvvizsgálók	2013	2014	2015
BIG4 cégeknél dolgozó könyvvizsgálók	26	23	23
Kisebb hálózatoknál dolgozó könyvvizsgálók	8	7	6
Kisebb könyvvizsgáló cégeknél dolgozó könyvvizsgálók vagy egyéni könyvvizsgálók	20	16	17
Összesen	54	46	47

I. Az egyedi megbízások minőségellenőrzésének eredményei:

A hatóság 2015. évi minőségellenőrzési tervében 21 kamarai tag könyvvizsgálót választott ki minőségellenőrzésre, melyből ténylegesen 18 vizsgálatot hajtott végre. Három kamarai tag könyvvizsgáló 2014. év vonatkozásában nem bocsátott ki független könyvvizsgálói jelentést közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó pénzügyi kimutatásai tekintetében, ezért az esetükben hatósági minőségellenőrzés lefolytatására nem került sor. A fentiekén kívül a közfelügyeleti hatóság két korábbi bírósági ítélet nyomán két kamarai tag könyvvizsgálóval szemben megismételt minőségellenőrzési eljárást hajtott végre.

	Ellenőrzött kamarai tag könyvvizsgálók (fő)
Terv szerinti minőségellenőrzésre kiválasztottak száma	21
Megismételt minőségellenőrzésre kijelöltek száma	2
Tervből törölt ellenőrzöttek száma (szüneteltetés, törlés, egyéb ok)	3
Lefolytatott terv szerinti minőségellenőrzés összesen	20
Lefolytatott rendkívüli minőségellenőrzés összesen	2
Lefolytatott közvetlen minőségellenőrzés összesen	4
Lefolytatott tervszerinti, rendkívüli és közvetlen minőségellenőrzések száma összesen	26

Húsz kamarai tag könyvvizsgálónál lefolytatott minőségellenőrzési eljárás közül 10 eljárás „megfelelt”, 2 eljárás „megfelelt, megjegyzéssel” és 8 eljárás „nem felelt meg” eredménnyel zárult. A közfelügyeleti hatóság által 2015-ben lefolytatott minőségellenőrzési eljárásainak eredménye nem tér el jelentősen az előző évi eljárások eredményeitől, mely azt jelenti, hogy az ellenőrzött kamarai tag könyvvizsgálók 40 %-a „nem felelt meg”

Az egyedi megbízások minőségellenőrzése során feltárt súlyos hiányosságok:

A közfelügyeleti hatóság által lefolytatott minőségellenőrzések tapasztalataként megállapítható, hogy számos esetben a könyvvizsgálók nem, vagy nem megfelelően alkalmazzák a könyvvizsgálói standardokban foglalt előírásokat.

Az alábbiakban bemutatásra kerülnek azok a súlyos, illetve nagyon súlyos hiányosságok, melyek számos esetben felmerültek a közfelügyeleti hatóság által lefolytatott minőségellenőrzések során.

1. IFRS szakértelem és tapasztalat hiánya:

Az IFRS-ek alapján összeállított éves beszámoló vagy konszolidált éves beszámoló könyvvizsgálatára vonatkozó megbízást úgy vállaltak el, hogy nem rendelkeztek a könyvvizsgálói standardok szerinti elegendő és megfelelő IFRS szaktudással vagy nem rendelkeztek IFRS minősítéssel a megbízás elfogadásakor -.

2. Megbízáshoz kapcsolódó minőségellenőr kijelölése:

Minőségellenőrzések során elért eredmények	2014 év (fő)		2015 év (fő)	
Megfelelt	10	56%	10	50%
Megfelelt, megjegyzéssel	1	6%	2	10%
Nem felelt meg	7	39%	8	40%
Összesen	18	100%	20	100%

A könyvvizsgálati standardokban foglalt előírások szerint a tőzsdén jegyzett, közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó könyvvizsgálatát ellátó kamarai tag könyvvizsgáló köteles bevonní független minőségvizsgálót a megbízás végrehajtásához. A közfelügyeleti hatóság által lefolytatott minőségellenőrzések során azonban évről-évre több olyan eset is előfordult, melyek során nem került megbízásra független minőségvizsgáló, vagy olyan független minőségvizsgálót bíztak meg, aki az elegendő és megfelelő szakmai tapasztalat hiánya vagy a függetlenség sérülése miatt nem volt megfelelő a feladatra.

3. Alacsony könyvvizsgálati díj:

A közfelügyeleti hatóság minőségellenőrzései során tapasztaltak alapján megállapítható, hogy egy közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó éves beszámolójának és/vagy konszolidált éves beszámolójának könyvvizsgálatára vonatkozó rendkívül alacsony könyvvizsgálati díj összege és a minőségellenőrzés lefolytatása során megállapított hiányosságok súlyossága összefügg.

4. Szakmai szkepticizmus hiánya, csalási kockázattal érintett területek hiányos vizsgálata:

A csalásból eredő lényeges hibás állítások kockázatának felmérésénél a szakmai szkepticizmusnak különleges jelentősége van. A 240. témaszámú A standard előírja, hogy a könyvvizsgálónak fenn kell tartania a szakmai szkepticizmust az egész könyvvizsgálat során, folyamatosan figyelembe véve, hogy csalásból eredő lényeges hibás állítás állhat fenn annak ellenére, hogy a könyvvizsgáló a vezető tisztségviselőket őszinte és tisztességes személyeknek ismerte meg. A csalásból fakadó lényeges hibás állítások kockázata mellett a szakmai szkepticizmus különösen fontos azokon a könyvvizsgálati területeken, amelyek komplexek, lényegesek és jelentős megítélés tárgyai lehetnek. A könyvvizsgálat végrehajtása során a könyvvizsgáló nem lehet semleges vagy csupán érdeklődő, hanem kellő alaposággal kell megkérdőjeleznie és tesztelnie a beszámolóval kapcsolatos vezetői állításokat.

A minőségellenőrzések során megállapított főbb észrevételek csalás témakörben:

- A könyvvizsgálói munkacsoport nyitó megbeszéléséről készült dokumentum nem tartalmaz arra vonatkozó információt, mely szerint átgondolta-e a munkacsoport a csalási kockázatokkal érintett területeket és potenciális visszaélési módszereket.
- A nyitómegbeszélésen nem kerültek megvitatásra az alábbi területek:
 - o eredménymenedzsment (lehetséges jelei, kivitelezése);
 - o a készpénzhez vagy egyéb sikkasztásnak kitett eszközökhöz hozzáféréssel rendelkező alkalmazottak ellenőrzése (különös tekintettel a vezetői ellenőrzésre);
 - o a vezetés vagy a munkavállalók életvitelében bekövetkezett változások;
 - o kiszámíthatatlanság beépítése a könyvvizsgálat folyamatába;
 - o bármely olyan információ mérlegelése, amely a könyvvizsgált társaságnál elkövetett csalásra utalhat;
 - o a kontrollok vezetés általi felülírásának kockázata;
 - o a számviteli becslések, beleértve a valós érték meghatározására vonatkozó becsléseket;
 - o a kapcsolt felek azonosítása;
 - o a vállalkozás folytatása elvének érvényesülése.

- A könyvvizsgálati dokumentáció nem tartalmazta, hogy ki készített interjút a vezetés tagjaival, annak megítélése, hogy megfelelő tapasztalatú munkatárs készítette-e, nem volt lehetséges.
- A könyvvizsgálati dokumentációban szereplő válaszokból nem derült ki, hogy a menedzsment milyen területeket tart csalás szempontjából kockázatosnak.
- A könyvvizsgálati dokumentációban szerepeltek a gazdálkodó belső szabályzatai (etikai kódex, bennfentes kereskedelem szabályzata, kockázatkezelési irányelvek), de az abból levont következtetéseket nem tartalmazta könyvvizsgálati dokumentáció.
- A könyvvizsgáló nem tekintette magasnak a bevételek elszámolásával kapcsolatos csalási kockázatot, ennek magyarázatát azonban a könyvvizsgálati dokumentáció nem tartalmazza.
- A főkönyvben manuálisan rögzített tételek tesztelése (csalás szempontjából) nem történt meg.

5. Ellenőrző listák automatikus pipálása a szükséges alátámasztó dokumentumok nélkül

A minőségellenőrzések során számos esetben tapasztalta a közfelügyeleti hatóság, hogy bizonyos területeken (pl. csalási kockázat felmérése, IT kockázat felmérése, fordulónap utáni események vizsgálata, stb.) a könyvvizsgálati dokumentáció a „kipipált” ellenőrző listán kívül semmilyen dokumentumot sem tartalmazott, mely a könyvvizsgáló munkáját, megállapításait alátámasztaná. A hatóság megítélése szerint egy ellenőrzőlista „kipipálása” nem jelent elegendő bizonyítékot arra vonatkozóan, hogy a szükséges könyvvizsgálati eljárások elvégzésre és megfelelően dokumentálásra kerültek.

6. Folyamat alapú könyvvizsgálati eljárások hiánya

A közfelügyeleti hatóság minőségellenőrzései során szerzett tapasztalatok alapján kijelenthető, hogy a könyvvizsgálati standardok előírásaival ellentétesen, a könyvvizsgálók nem végzik el a folyamatokba épített kontrollok kialakításának, bevezetésének, működésének vizsgálatát, még azokban az esetekben sem, ahol mintaválasztást igénylő, alapvető könyvvizsgálati eljárásokkal nem lehet elegendő és megfelelő könyvvizsgálati bizonyosságot szerezni. (pl.: árbevétel vizsgálat, költségek vizsgálata)

7. Dokumentálási hiányosságok:

A könyvvizsgálati dokumentáció nem felelt meg a vonatkozó könyvvizsgálati standard előírásának, amely kimondja, hogy a könyvvizsgálónak olyan könyvvizsgálati dokumentációt kell készítenie, amely elegendő ahhoz, hogy az adott könyvvizsgálattal korábban kapcsolatban nem álló tapasztalt könyvvizsgáló megértse azt. Az alábbi dokumentációs hiányosságok, számos esetben merültek a közfelügyeleti hatóság minőségellenőrzései során:

- A munkalapok sok esetben hiányosak voltak, a dokumentálás kötelező kellékei (cél, módszer, eredmény, következtetés) hiányoztak.
- A dokumentáció részeként lefűzött, ügyféltől származó analitikus kimutatásokról nem lehetett megállapítani, hogy azokon bármilyen könyvvizsgálati eljárást végzett volna a könyvvizsgáló.

- A könyvvizsgáló a megállapítását nem az alapbizonylatok (szerződés, külső megerősítő levél, számla, bankszámla kivonat, értékpapírszámla kivonat, szakértői értékelés, stb.) megvizsgálására támaszkodva hozta, hanem az ügyfél által generált dokumentumokra (táblázatok, könyvelési feladások, főkönyvi kartonok, stb.).
- A könyvvizsgálói munkacsoport belső megbeszéléseinek és a könyvvizsgálónak az ügyféllel tartott megbeszéléseinek a dokumentálása nem volt megfelelő mélységű. Az emlékeztető munkalapoknak nemcsak a megtárgyalt témákat, hanem az azokkal kapcsolatosan levont következtetéseket is tartalmaznia kell.

9. Könyvvizsgálati szoftverekre való túlzott támaszkodás:

A minőségellenőrzések további tapasztalata, hogy a könyvvizsgálók túlságosan támaszkodnak a könyvvizsgálati szoftverekre, azonban előfordulhat hogy a könyvvizsgálati szoftverek nem tartalmazzak minden könyvvizsgálati standard előírást. Vagyis azzal, hogy egy könyvvizsgáló csak a szoftver által felajánlott lépéseket és eljárásokat követi, még nem feltétlenül felel meg minden előírásnak. Könyvvizsgálati szoftverek alkalmazása esetén a szoftver által felajánlott munkaprogramok testre szabása gyakran elmaradt.

II. Könyvvizsgáló cégek belső minőségbiztosítási rendszereinek vizsgálata:

A könyvvizsgáló cégek belső minőségbiztosítási rendszereinek vizsgálata 5 könyvvizsgáló cégnél volt esedékes 2015-ben. A vizsgálatok eredményeképp 4 könyvvizsgáló cég „megfelelt”, 1 könyvvizsgáló cég „nem felelt meg” eredményt ért el.

Könyvvizsgáló cég	2014		2015	
	Megfelelt	4	79%	4
Megfelelt, megjegyzéssel	1	16%	0	0%
Nem felelt meg	3	5%	1	20%
Összesen	8	100%	5	100%

A könyvvizsgáló cégek cégszintű ellenőrzések során a közfelügyeleti hatóság az alábbi hiányosságokat állapította meg:

- Rendszeresen felmerülő hiányosság, tekintet nélkül a társaság méretére, hogy a belső minőségvizsgálók által a könyvvizsgálati megbízáson töltött idő minimális.
- Jellemzően a kisebb cégek esetében a minőségellenőrzési szabályzat nem aktualizált, így számos kötelező elem hiányzik belőle (pl. adatbiztonság, belső minőségellenőr kritériumai, panaszkezelés, könyvvizsgálati dokumentációra vonatkozó előírások).
- Új könyvvizsgálati ügyfelek esetében a korábbi könyvvizsgálóval való kapcsolatfelvétel, vagy egyéb helyettesítő eljárás elvégzését igazoló könyvvizsgálati dokumentáció hiányzik vagy hiányos.
- A könyvvizsgáló cég a függetlenségi szabályokat megsértő, egyéb szakmai szolgáltatást is nyújt a könyvvizsgálati szolgáltatás mellett.
- Abban az esetben, amikor a szoftver nem tartalmaz archiválási funkciót, nem lehetett megállapítani, hogy a dokumentáció véglegesítése a jelentés kiadását követően előírt határidőre megtörtént-e.
- A könyvvizsgáló cégnél dolgozó munkavállalók nem részesültek megfelelő szakmai továbbképzésben.
- A kisebb könyvvizsgáló társaságok nem rendelkeztek megfelelően kidolgozott adatbiztonsággal kapcsolatos szabályzattal. A gyakorlatban a könyvvizsgáló társaságok megtették az alapvető biztonsági lépéseket (vírusvédelem, tűzfal, jelszóval védett számítógépek), de a számítógépeken tárolt adatokról nem készítenek megfelelő időközönként biztonsági mentéseket, illetve az adattároló egységeket sem titkosították megfelelően.
- Megállapítható, hogy a kisebb könyvvizsgáló társaságoknál nem alakult ki a figyelemmel kísérés (monitoring) gyakorlata, annak ellenére, hogy a belső minőségbiztosításról szóló szabályzatuk részletesen tartalmazta a figyelemmel kísérésre vonatkozó előírásokat